

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

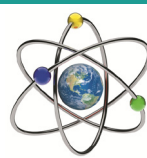
No8(2)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 140 sahifa,
12-avgust, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – “Yangi O'zbekiston” va “Pravda Vostoka” gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: “Tadbirkor va ishbilarmon” MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oğlu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

The Role of English Collocations, Idiomatic Expressions, and Phraseological Units in Developing Communicative Competence in Higher Education	10
<i>Alimov Jamshid Ravshanovich</i>	
Milliy xoslangan lisoniy birliklarni teglash tamoyillari	16
<i>Yorkulov Zafarjon Bakirovich</i>	
Oila a'zolari o'rtasidagi o'zaro tushunishning shaxs kognitiv rivojlanishiga ta'sirining psixologik xususiyatlari	20
<i>Vaydulla Madinabonu Muxtasam qizi</i>	
O'qituvchilar darslarni qanday qiziqarli tashkil etishlari mumkin?	26
<i>Dilnura Rustamovna Xamrayeva</i>	
Tarbiya texnologiyasi – talabalarda ilmiy va sinergetik dunyoqarashni shakllantirish omili sifatida	33
<i>Mamadaliyev Kamolidin Rahmatullayevich</i>	
Maktab direktor maslahatchilarida strategik boshqaruv tafakkurini rivojlantirishning psixologik omillari	40
<i>Rahmatova Nasiba Sobirovna</i>	
Umumta'lim maktablarida harbiy-vatanparvarlik tarbiyasini sinfdan tashqari faoliyat orqali takomillashtirishning pedagogik-metodik tizimi	46
<i>Urinbayeva Dilfuza Abdumannobovna</i>	
Integrativ ta'lim texnologiyalari asosida bo'lajak geografiya o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish	50
<i>Xoldavlatova Gavhar Normaxmatovna</i>	
Klaster asosida TVET tizimida pedagogik innovatsiyalar	55
<i>Sobir Azizov</i>	
Muammoli ta'lim texnologiyasi orqali talabalarining kreativ fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish: "muammo" divergent–konvergent o'quv sikli	57
<i>Djumabayev G'ulomjon Xalillayevich, Yusupov Muxtorbek Roximovich</i>	
Oliy ta'lim muassasalari jismoniy tarbiya darslarida regbi elementlarini o'rgatishning tashkiliy-metodik asoslar	62
<i>E. E. Jumayev</i>	
Autentik materiallar asosida bo'lajak nemis tili o'qituvchilarining til ko'nikmalarini rivojlantirish metodikasining eksperimental samaradorligi	65
<i>Jumayeva Gulxan Amrullayevna</i>	
Aleksandr Nil pedagogik ta'limotida shaxs erkinligini rivojlantirish mexanizmlari: ingliz filologiyasi talabalari misolida	71
<i>Atamirzayev Bahrom Bahodir o'g'li</i>	
TPACK modeli asosida ingliz tilida kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishning adaptiv metodik tizimi	75
<i>Omonova Maftuna Shermatovna</i>	
Multimodal vizual tayanchlar va flashcard asosidagi topshiriqlar orqali boshlang'ich sinf o'quvchilarining ingliz tilidagi og'zaki nutq ko'nikmalarini rivojlantirish metodikasi	82
<i>Sevara Alimurodova, Ayubova Saida</i>	
Raqamlashtirish jarayonida elektron ta'lim resurslarini yaratishning metodik asoslarini takomillashtirish	88
<i>Nurmaxanov Kayrat Erpayizovich</i>	
Modulli ta'lim texnologiyalari orqali o'quvchilarda mustaqil fikrlashni shakllantirishning pedagogik asoslari	95
<i>Poyonova Fazilat Olimovna</i>	
Individual ta'lim sharoitida talabalarni kasbiy faoliyatga tayyorlash samaradorligini pedagogik tajriba-sinov va matematik-statistik tahlil asosida baholash	100
<i>Gulbaxor Abdullayevna Gaynazarova</i>	

Oliy ta'lim muassasalarida raqamli menejment tizimlarini joriy etish muammolari va ularni bartaraf etishning samarali yo'llari	106
Matnazarov Hurmatbek Egamberganovich	
Umumiy o'rta ta'lim maktablarida ta'lim sifatini boshqarishda sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanishning pedagogik imkoniyatlari	110
Sodiqov Rafikjon Turobjon o'g'li	
Bo'lajak tarbiyachilarning liderlik-boshqaruv kompetentligini rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari ...	114
To'xtayeva Dilrabo Nematovna	
Inklyuziv ta'lim: mohiyati, tamoyillari	119
Choriyeva Muxlisa Jumamurodovna	
The Role of Neuromuscular Dentistry in Dental Practice	123
Turayev Alimjan	
Orthodontics' Digital Transformation (Literature Review)	128
Khusanbaeva Jasmin Shavkatovna, Xazratov A. I.	
O'zbekiston SSRda ta'lim islohotlari davrida pedagogika bilim yurtlari faoliyatida o'qituvchilarni tayyorlash jarayonlari va amaliy muammolar	136
Mamatkulova Maxfuza Kozimovna	

BO'LAJAK TARBIYACHILARNING LIDERLIK-BOSHQARUV KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK SHART- SHAROITLARI

To'xtayeva Dilrabo Nematovna

Samarqand viloyati, Paxtachi tumani, 11-DMTT tashkiloti direktori

Annotatsiya: Mazkur maqolada bo'lajak tarbiyachilarning liderlik-boshqaruv kompetentligini rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari yoritilgan. Unda zamonaviy maktabgacha ta'lim tizimida tarbiyachining kasbiy faoliyatiga qo'yilayotgan talablar, liderlik-boshqaruv kompetentligining mazmun-mohiyati hamda uning tarkibiy komponentlari tahlil qilingan. Bo'lajak tarbiyachilarda tashabbuskorlik, mustaqillik, mas'uliyat, kommunikativlik, tashkilotchilik va qaror qabul qilish ko'nikmalarini rivojlantirishning pedagogik imkoniyatlari ochib berilgan. Shuningdek, kompetensiyaviy, shaxsga yo'naltirilgan, faoliyatga yo'naltirilgan va tizimli yondashuvlar asosida liderlik-boshqaruv kompetentligini rivojlantirishning samarali pedagogik shart-sharoitlari belgilangan.

Kalit so'zlar: bo'lajak tarbiyachi, liderlik, boshqaruv, kompetentlik, kasbiy kompetensiya, pedagogik shart-sharoitlar, tashabbuskorlik, tashkilotchilik, kommunikativlik, mustaqillik, mas'uliyat.

Abstract: This article discusses the pedagogical conditions for developing the leadership and management competence of future educators. It analyzes the requirements for the professional activities of educators in the modern preschool education system, the content and essence of leadership and management competence, and its structural components. The pedagogical opportunities for developing initiative, independence, responsibility, communication, organizational skills, and decision-making skills among future educators are revealed. The article also identifies effective pedagogical conditions for developing leadership and management competence based on competency-based, person-centered, activity-oriented, and systemic approaches.

Key words: future educator, leadership, management, competence, professional competence, pedagogical conditions, initiative, organizational skills, communication, independence, responsibility.

Аннотация: В данной статье рассматриваются педагогические условия развития лидерских и управленческих компетенций будущих педагогов. Анализируются требования к профессиональной деятельности педагога в современной системе дошкольного образования, содержание и сущность лидерских и управленческих компетенций и их структурные компоненты. Выявлены педагогические возможности развития инициативности, самостоятельности, ответственности, коммуникативных и организационных навыков, а также умения принимать решения у будущих педагогов. Также определены эффективные педагогические условия развития лидерских и управленческих компетенций на основе компетентностного, личностно ориентированного, деятельностно ориентированного и системного подходов.

Ключевые слова: будущий педагог, лидерство, управление, компетенция, профессиональная компетентность, педагогические условия, инициативность, организаторские способности, коммуникация, самостоятельность, ответственность.

KIRISH

Ta'lim, xususan, kasbiy-pedagogik ta'lim sohasidagi zamonaviy tendensiyalarni tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, bugungi kunda bo'lajak tarbiyachilarning nafaqat kasbiy bilim, ko'nikma va malakalarini, balki ularning shaxsiy sifatлари, tashabbuskorligi, mustaqilligi, mas'uliyatligi hamda liderlik-boshqaruv kompetentligini rivojlantirishga ham alohida e'tibor qaratilmoqda. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida tarbiyachi pedagogik jarayonning asosiy subyekti sifatida bolalar faoliyatini tashkil etadi, guruhdagi ijtimoiy-psixologik muhitni shakllantiradi, tarbiyalanuvchilar o'rtasidagi munosabatlarni muvofiqlashtiradi, ota-onalar va hamkasblar bilan hamkorlikni yo'lga qo'yadi. Shu sababli zamonaviy tarbiyachidan yuqori darajadagi kasbiy kompetentlik bilan bir qatorda, liderlik va boshqaruv qobiliyatlariga ega bo'lish ham talab etiladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Bo'lajak tarbiyachilarda liderlik va kasbiy tayyorgarligida kompetensiyaviy yondashuvni rivojlantirishga I. L. Zimnyaya katta hissa qo'shgan. Olim pedagog shaxsining sifatlarini obyektiv va subyektiv jihatlariga ajratadi. Obyektiv jihatlariga kasbiy bilim, fan metodologiyasini egallash, pedagogik va psixologik bilimlardan foydalanish kirs, subyektiv jihatlar pedagogik mahorat, iste'dod, ijodkorlik va kasbiy tashabbuskorlikni qamrab oladi. Mazkur yondashuv bo'lajak tarbiyachilarning liderlik-boshqaruv kompetentligini shakllantirishda ham muhim ahamiyatga ega [8, 56-b.].

N. I. Almazova pedagogning kasbiy kompetentligini pedagogik faoliyat va muloqotning yuqori darajada amalga oshirilishi, shuningdek, ta'lim-tarbiya jarayonida samarali natijalarga erishish bilan bog'laydi. Bu fikr bo'lajak tarbiyachining liderlik-boshqaruv kompetentligida tashkilotchilik, kommunikativlik, mas'uliyat va samarali pedagogik hamkorlik kabi sifatning muhimligini ko'rsatadi [2, 47-b.].

T. E. Isaeva pedagogning kasbiy-shaxsiy kompetensiyalarini moslashuvchan, ijtimoiy, ijtimoiy-tashkiliy, kasbiy va kommunikativ kompetensiyalar sifatida guruhlaydi. Ushbu tasnif bo'lajak tarbiyachining liderlik-boshqaruv kompetentligini rivojlantirishda, ayniqsa, ijtimoiy-tashkiliy va kommunikativ kompetensiyalarni rivojlantirish zarurligini asoslaydi [3, 72-b.].

Bo'lajak tarbiyachilarning liderlik-boshqaruv kompetentligini rivojlantirish jarayonida talabalarning individual imkoniyatlari va qiziqishlarini hisobga olish, muammoli va pedagogik vaziyatli topshiriqlardan foydalanish, individual hamda jamoaviy faoliyatni uyg'unlashtirish, o'z-o'zini nazorat qilish va refleksiyaning rivojlantirish muhim pedagogik shart-sharoitlar sifatida namoyon bo'ladi. Shuningdek, talabalarni ijodiy faoliyat, o'z-o'zini boshqarish, jamoaviy loyihalar va turli ma'naviy-ma'rifiy tadbirlarga faol jalb etish orqali ularda tashabbuskorlik, mustaqillik, mas'uliyat, muloqotga kirishuvchanlik, tashkilotchilik va boshqaruvchanlik sifatlarini rivojlantirish mumkin.

V. I. Andreyevning fikrlariga ko'ra, zamonaviy pedagog oldida ta'lim sifatini oshirish, yuqori ta'lim standartlarini ta'minlash, ijodiy va tadqiqotchilik vazifalarini mustaqil hal qilish, tarbiya jarayonining murakkablashib borayotgan muammolariga yechim topish, ilg'or pedagogik texnologiyalarni muntazam o'zlashtirish va turli fanlar bilan bog'liq bilimlarni integratsiyalash kabi murakkab vazifalar turadi. Bunday vazifalarni samarali amalga oshirish uchun pedagog yuqori kasbiy kompetentlikka, ijodiy tafakkurga, ma'naviy-axloqiy salohiyatga, mustaqil qaror qabul qilish va o'z faoliyatini boshqarish qobiliyatiga ega bo'lishi zarur [1, 314-b.].

Mazkur talablar maktabgacha ta'lim sohasi uchun ham muhim ahamiyatga ega. Chunki tarbiyachi kichik yoshdagi bolalar bilan ishlash jarayonida nafaqat ta'lim-tarbiya beruvchi, balki ularning faoliyatini tashkil etuvchi, yo'naltiruvchi va boshqaruvchi shaxs sifatida namoyon bo'ladi. Shu nuqtayi nazardan, zamonaviy bo'lajak tarbiyachiga qo'yiladigan asosiy talablar qatoriga kasbiy kompetentlik, intellektuallik, raqobatbardoshlik, ma'naviy yetuklik, kommunikativlik, tashabbuskorlik va liderlik-boshqaruv kompetentligini kiritish mumkin. Liderlik-boshqaruv kompetentligi tushunchasi.

Liderlik-boshqaruv kompetentligi bo'lajak tarbiyachining pedagogik jarayonni maqsadli tashkil eta olishi, tarbiyalanuvchilar faoliyatini yo'naltirishi va muvofiqlashtirishi, guruhdagi munosabatlarni samarali boshqarishi, mustaqil qaror qabul qilishi, tashabbus ko'rsatishi va mas'uliyatni o'z zimmasiga olishi bilan bog'liq shaxsiy hamda kasbiy sifatning yaxlit tizimi sifatida namoyon bo'ladi. Bo'lajak tarbiyachining mustaqilligi ham liderlik-boshqaruv kompetentligining muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Mustaqillik tashabbuskorlik, tanqidiy fikrlash, adekvat o'z-o'zini baholash, shaxsiy mas'uliyat, ongli tanlov qilish va o'z faoliyatini nazorat qilish kabi sifatlarda namoyon bo'ladi.

Mustaqil qaror qabul qila oladigan tarbiyachi pedagogik vaziyatni tahlil qilib, mavjud sharoitdan kelib chiqib maqsadga muvofiq yechim topa oladi. Mas'uliyat esa bo'lajak tarbiyachining qabul qilgan qarorlari, xatti-harakatlari va faoliyat natijalariga munosabatini ifodalaydi. Tarbiyachining o'z faoliyati uchun javobgarlikni his qilishi uning ishonchli, halol va kasbiy-axloqiy me'yorlarga amal qiluvchi mutaxassis sifatida shakllanishiga xizmat qiladi. Shu sababli mustaqillik va mas'uliyatning yuqori darajada rivojlanishi bo'lajak tarbiyachining liderlik pozitsiyasini barqarorlashtiruvchi muhim omillardan hisoblanadi.

Bo'lajak tarbiyachilarning liderlik-boshqaruv kompetentligini rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari. Bo'lajak tarbiyachilarning liderlik-boshqaruv kompetentligini rivojlantirish oliy ta'lim muassasasida maqsadli tashkil etilgan pedagogik jarayonni talab qiladi. Bunda ta'lim mazmuni, pedagogik texnologiyalar, amaliy faoliyat, shaxslararo munosabatlar va talabaning individual imkoniyatlarini hisobga olish o'zaro uyg'un holda tashkil etilishi zarur.

Yagona axborot-ta'lim muhitini yaratish

Zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanish bo'lajak tarbiyachilarning liderlik-boshqaruv kompetentligini rivojlantirishning muhim pedagogik shartlaridan biridir. Bugungi kunda ta'lim jarayonining raqamlashtirilishi bo'lajak mutaxassislardan axborotni izlash, tahlil qilish, saralash va undan kasbiy faoliyatda samarali foydalanish

nish ko'nikmalarini talab qilmoqda. Yagona axborot-ta'lim muhitini yaratish orqali bo'lajak tarbiyachilarda pedagogik jarayonni rejalashtirish, axborot almashish, guruh faoliyatini muvofiqlashtirish, jamoaviy qarorlar qabul qilish va zamonaviy raqamli vositalardan foydalanish kompetensiyalarini shakllantirish imkoniyati yaratiladi. Bunda an'anaviy pedagogik vositalar bilan zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining oqilona uyg'unligini ta'minlash muhimdir.

Kasbiy kompetentlikning integratsiyalashgan rivojlanishini ta'minlash

Zamonaviy tarbiyachining kasbiy faoliyati faqat pedagogik bilimlar bilan chegaralanmaydi. U psixologiya, falsafa, huquq, iqtisodiyot, axborot texnologiyalari va boshqa fanlar bilan bog'liq bilimlardan ham foydalanadi. Shu sababli bo'lajak tarbiyachilarning liderlik-boshqaruv kompetentligini rivojlantirishda fanlararo integratsiyaga asoslangan yondashuvdan foydalanish zarur. Bunday yondashuv bo'lajak tarbiyachiga murakkab pedagogik vaziyatlarni turli nuqtayi nazardan tahlil qilish, muammoning sabablarini aniqlash, muqobil yechimlarni ishlab chiqish va eng maqbul qarorni tanlash imkonini beradi. Shu bilan birga, bo'lajak mutaxassislarni uzluksiz kasbiy rivojlanishga yo'naltirish, mahalliy va xorijiy ilg'or pedagogik tajribalarni o'rganish ham liderlik-boshqaruv kompetentligining rivojlanishiga xizmat qiladi.

Emotsional-irodaviy sifatlarni rivojlantirish

Bo'lajak tarbiyachining liderlik-boshqaruv kompetentligida emotsional-irodaviy sifatlari ham muhim o'rin egallaydi. Xususan, empatiya, optimizm, emotsional barqarorlik, sabr-toqat, o'zini boshqara olish va pedagogik vaziyatlarda ijobiy munosabatni saqlab qolish qobiliyati samarali liderlikning muhim shartlaridan hisoblanadi. Empatiya tarbiyachiga tarbiyalanuvchilarning his-tuyg'ularini tushunish, ularning individual ehtiyojlarini hisobga olish va ular bilan ijobiy munosabat o'rnatish imkonini beradi. Optimistik yondashuv esa tarbiyachining murakkab pedagogik vaziyatlarda ham ijobiy kayfiyatni saqlab qolishi, tarbiyalanuvchilarni qo'llab-quvvatlashi va ularning imkoniyatlariga ishonch bildirishida namoyon bo'ladi. Shu ma'noda, har bir bolaga optimistik nuqtayi nazardan yondashish bo'lajak tarbiyachining pedagogik liderligining muhim ko'rsatkichlaridan biridir.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotning metodologik asosini bo'lajak tarbiyachilarning liderlik-boshqaruv kompetentligini rivojlantirish jarayonini shaxsiy, kasbiy va faoliyatga yo'naltirilgan jihatlar asosida o'rganishga imkon beruvchi kompetensiyaviy, shaxsga yo'naltirilgan, faoliyatga yo'naltirilgan, tizimli va aksiologik yondashuvlar tashkil etadi. Kompetensiyaviy yondashuv bo'lajak tarbiyachining liderlik-boshqaruv kompetentligini alohida bilim va ko'nikmalar yig'indisi sifatida emas, balki kasbiy faoliyat jarayonida namoyon bo'ladigan integrativ shaxsiy-kasbiy sifat sifatida talqin qilish imkonini beradi. Shaxsga yo'naltirilgan yondashuv esa har bir bo'lajak tarbiyachining individual imkoniyatlari, ehtiyojlari, qiziqishlari va liderlik salohiyatini hisobga olishga asoslanadi. Faoliyatga yo'naltirilgan yondashuv doirasida liderlik-boshqaruv kompetentligini rivojlantirish bevosita amaliy faoliyat, pedagogik vaziyatlarni modellashtirish, jamoaviy topshiriqlar, loyiha faoliyati, rolli o'yinlar va muammoli vaziyatlarni hal etish jarayonlari bilan bog'lanadi.

Tizimli yondashuv asosida bo'lajak tarbiyachining liderlik-boshqaruv kompetentligi o'zaro bog'liq bo'lgan motivatsion, kognitiv, kommunikativ, tashkiliy-boshqaruv va refleksiv komponentlar birligi sifatida qaraladi. Aksiologik yondashuv esa bo'lajak tarbiyachida insonparvarlik, mas'uliyat, hamkorlik, pedagogik etika va tarbiyalanuvchi shaxsini qadrlash kabi kasbiy qadriyatlarni shakllantirishga yo'naltiriladi. Tadqiqot jarayonida ilmiy-pedagogik adabiyotlarni nazariy tahlil qilish, taqqoslash, umumlashtirish, tizimlashtirish, pedagogik kuza-tish, suhbat, so'rovnomalar, o'z-o'zini baholash, pedagogik diagnostika hamda tajriba-sinov metodlaridan foydalanish nazarda tutiladi. Mazkur metodlar orqali bo'lajak tarbiyachilarning liderlik va boshqaruvga oid bilimlari, tashabbuskorligi, mas'uliyatligi, kommunikativ qobiliyatlari, tashkilotchilik ko'nikmalari, mustaqil qaror qabul qilish va o'z faoliyatini refleksiv baholash darajasi aniqlanadi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Bo'lajak tarbiyachilarning liderlik-boshqaruv kompetentligini rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlarini aniqlash maqsadida uning asosiy tarkibiy komponentlari tahlil qilindi. Tadqiqotda liderlik-boshqaruv kompetentligining rivojlanganlik darajasi motivatsion, kognitiv, tashkiliy-boshqaruv, kommunikativ va refleksiv komponentlar asosida baholandi. Mazkur komponentlar bo'lajak tarbiyachining pedagogik faoliyatga munosabati, liderlikka bo'lgan ehtiyoji, boshqaruvga oid bilimlari, jamoani tashkil etish qobiliyati, samarali muloqot o'rnatishi va o'z faoliyatini tahlil qila olish imkoniyatlarini ifodalaydi.

1-jadval: Bo'lajak tarbiyachilarning liderlik-boshqaruv kompetentligining asosiy komponentlari

No	Komponentlar	Asosiy ko'rsatkichlar	Aniqlash mezonlari
1	Motivatsion	Liderlikka qiziqish, tashabbuskorlik, kasbiy motivatsiya	Kasbiy faoliyatda faol ishtirok etish, yangi g'oyalarni ilgari surish
2	Kognitiv	Liderlik va boshqaruvga oid bilimlar, pedagogik vaziyatlarni tahlil qilish	Boshqaruv qarorlarini tushunish va pedagogik vaziyatga mos yechim topish
3	Tashkiliy-boshqaruv	Tashkilotchilik, mustaqil qaror qabul qilish, mas'uliyat	Guruh faoliyatini rejalashtirish, vazifalarni taqsimlash va nazorat qilish
4	Kommunikativ	Muloqot, hamkorlik, tinglash, nizolarni hal qilish	Tarbiyalanuvchilar, ota-onalar va hamkasblar bilan samarali munosabat o'rnatish
5	Refleksiv	O'z faoliyatini baholash, o'z-o'zini nazorat qilish, o'zini rivojlantirish	O'zining kuchli va zaif tomonlarini anglash, xatolar ustida ishlash

Jadvaldan ko'rinadiki, bo'lajak tarbiyachining liderlik-boshqaruv kompetentligini faqatgina boshqaruvga oid bilimlar bilan cheklab bo'lmaydi. Uning tarkibida motivatsion, kommunikativ, tashkiliy va refleksiv sifatlarning ham o'zaro uyg'unligi talab etiladi. Ayniqsa, tarbiyachining tashabbuskorligi va mustaqil qaror qabul qilishi uning pedagogik jarayondagi liderlik pozitsiyasini belgilovchi muhim omillardan hisoblanadi. Tadqiqot jarayonida bo'lajak tarbiyachilarning liderlik-boshqaruv kompetentligining rivojlanganlik darajasini yuqori, o'rta va past darajalarga ajratish maqsadga muvofiq. Yuqori daraja pedagogik vaziyatlarda mustaqil va mas'uliyatli qaror qabul qilish, jamoani tashkil etish, samarali muloqot o'rnatish va o'z faoliyatini refleksiv tahlil qilish qobiliyatining barqaror namoyon bo'lishi bilan tavsiflanadi. O'rta darajada mazkur sifatlarning mavjud bo'lsa-da, ularning namoyon bo'lishi vaziyatga bog'liq bo'ladi. Past darajada esa tashabbuskorlik, mustaqil qaror qabul qilish, tashkilotchilik va kommunikativ faollik yetarlicha shakllanmagan bo'ladi.

2-jadval: Bo'lajak tarbiyachilarning liderlik-boshqaruv kompetentligini baholash mezonlari

Daraja	Tavsifi	Asosiy belgilar
Yuqori	Liderlik-boshqaruv kompetentligi barqaror rivojlangan	Tashabbuskor, mustaqil, mas'uliyatli, kommunikativ, tashkilotchi, qaror qabul qila oladi
O'rta	Liderlik-boshqaruv kompetentligi qisman shakllangan	Faollik mavjud, biroq ayrim vaziyatlarda tashqi ko'makka ehtiyoj sezadi
Past	Liderlik-boshqaruv kompetentligi yetarlicha shakllanmagan	Tashabbuskorlik sust, qaror qabul qilishda qiynaladi, jamoani boshqarishda passiv

O'tkazilgan nazariy tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, bo'lajak tarbiyachilarning liderlik-boshqaruv kompetentligini rivojlantirishda an'anaviy ta'lim shakllari bilan bir qatorda, amaliy, interaktiv va refleksiv metodlardan foydalanish yuqori samaradorlikka ega. Xususan, pedagogik vaziyatlarni modellashtirish, rolli o'yinlar, loyiha faoliyati, muammoli topshiriqlar, munozara, trening va jamoaviy faoliyat talabalarning liderlik pozitsiyasini namoyon etishga imkon beradi.

3-jadval: Liderlik-boshqaruv kompetentligini rivojlantirishga xizmat qiluvchi pedagogik shart-sharoitlar

No	Pedagogik shart-sharoit	Amalga oshirish vositalari	Kutiladigan natija
1	Refleksiv-motivatsion muhit	Trening, o'z-o'zini baholash, refleksiv topshiriqlar	Liderlikka ichki motivatsiya va o'z imkoniyatlarini anglash rivojlanadi
2	Amaliy-faoliyatga yo'naltirilgan ta'lim	Rolli o'yinlar, pedagogik vaziyatlar, loyihalar	Tashkilotchilik va boshqaruv ko'nikmalari shakllanadi
3	Kommunikativ-interaktiv muhit	Munozara, debat, guruhli ish, hamkorlikdagi topshiriqlar	Muloqot va jamoani boshqarish qobiliyati rivojlanadi
4	Axborot-ta'lim muhiti	Raqamli texnologiyalar, elektron platformalar, multimedia	Zamonaviy boshqaruv va axborot bilan ishlash ko'nikmalari rivojlanadi
5	Shaxsga yo'naltirilgan muhit	Individual topshiriqlar, mentorlik, individual rivojlanish yo'nalishi	Shaxsiy liderlik salohiyati rivojlanadi
6	Kasbiy-amaliy muhit	Pedagogik amaliyot, maktabgacha ta'lim tashkilotlari bilan hamkorlik	Real pedagogik vaziyatlarda liderlik va boshqaruv tajribasi shakllanadi

Mazkur natijalar asosida aytish mumkinki, bo'lajak tarbiyachilarning liderlik-boshqaruv kompetentligini rivojlantirish birgina metod yoki vosita orqali emas, balki o'zaro bog'liq pedagogik shart-sharoitlarning

yaxlit tizimi asosida amalga oshirilishi lozim. Ayniqsa, refleksiv-motivatsion va amaliy-faoliyatga yo'naltirilgan shart-sharoitlarning kommunikativ hamda axborot-ta'lim muhiti bilan uyg'unlashtirilishi bo'lajak tarbiyachilarda mustaqillik, tashabbuskorlik, mas'uliyat, tashkilotchilik va samarali boshqaruv ko'nikmalarining shakllanishiga xizmat qiladi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, bo'lajak tarbiyachilarning liderlik-boshqaruv kompetentligini rivojlantirish zamonaviy oliy pedagogik ta'limning muhim yo'nalishlaridan biridir. Mazkur kompetentlik bo'lajak mutaxassisning pedagogik jarayonni samarali tashkil etishi, tarbiyalanuvchilar faoliyatini boshqarishi, jamoa bilan hamkorlik qilishi, mustaqil qaror qabul qilishi, tashabbus ko'rsatishi va kasbiy faoliyati uchun mas'uliyatni o'z zimmasiga olishi bilan tavsiflanadi.

Bo'lajak tarbiyachilarning liderlik-boshqaruv kompetentligini rivojlantirish uchun oliy ta'lim muassasasida yagona axborot-ta'lim muhitini yaratish, amaliyotga yo'naltirilgan ta'limni tashkil etish, shaxsga yo'naltirilgan yondashuvni joriy etish, hamkorlikdagi ijodiy faoliyatni rivojlantirish, kasbiy kompetentlikning fanlararo integratsiyasini ta'minlash hamda emotsional-irodaviy sifatlarni maqsadli rivojlantirish zarur. Mazkur pedagogik shart-sharoitlarning o'zaro uyg'un holda tashkil etilishi bo'lajak tarbiyachilarda liderlik, tashkilotchilik, boshqaruv, kommunikativlik, mustaqillik, mas'uliyat va tashabbuskorlik sifatlarning rivojlanishiga xizmat qiladi. Natijada maktabgacha ta'lim tashkilotida zamonaviy pedagogik talablar asosida faoliyat yurita oladigan, bolalar va jamoani samarali boshqara oladigan, ijodkor, tashabbuskor va kasbiy jihatdan kompetent lider-tarbiyachilarni tayyorlash uchun zarur pedagogik asos yaratiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Андреев В. И. Педагогика творческого саморазвития. – Казань: Изд-во Казанского университета, 1996. – 567 с.
2. Алмазова Н. И. Когнитивные аспекты формирования межкультурной компетентности при обучении иностранному языку в неязыковом вузе. Автореф. дисс. на соискание ученой степени доктора пед. наук. – Санкт-Петербург, 2003. – 47 с.
3. Исаева Т. Е. Классификация профессионально-личностных компетенций вузовского преподавателя. – М.: Педагогика, 2005.
4. Мазурчук Н. И. Генезис взглядов выдающихся деятелей отечественного образования XVIII – начала XX века на профессионально-педагогические качества учителя // Педагогическое образование в России. – 2007. – № 1.
5. N. Muslimov, D. Sayfurov, M. Usmonboeva va A. To'raevlar. Webtexnologiya asosida elektron axborot ta'lim resurslarini yaratish va ularni amaliyotga joriy etish. – T., 2015.
6. Muslimov N. A., Urazova M. B. Bo'lajak o'qituvchilarning professional malakasini shakllantirishning texnik vositasi sifatida veb-sayt vazifasi // Hayot davomida ta'lim: Barqaror rivojlanish uchun uzluksiz ta'lim: Xalqaro ilmiy-amaliy anjuman materiallari. – Sankt-Peterburg: Sankt-Peterburg davlat universiteti, 2014. – B. 127–129.
7. Muslimov Sh. N. "Bo'lajak texnologik ta'lim o'qituvchilarining kasbiy grafik kompetentligini rivojlantirish metodikasini takomillashtirish". – T., 2020. – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasi.
8. Зимняя И. Л. Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентностного подхода в образовании. Авторская версия. – М.: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2004.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
  - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
  - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
  - 13.00.03 Maxsus pedagogika
  - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
  - 13.00.07 Ta'limda menejment
  - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
  - 07.00.00 Tarix fanlari
  - 19.00.00 Psixologiya fanlari
  - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
  - 02.00.00 Kimyo fanlari
  - 03.00.00 Biologiya fanlari
  - 09.00.00 Falsafa fanlari
  - 10.00.00 Filologiya fanlari
  - 11.00.00 Geografiya fanlari

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №8(2)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.